

תקרית לורד מאונטבטן

רשם צבי בן-צור, עפ"י עדות בעל פה של יהודה בן-צור¹

היחסים בין ישראל לבריטניה לא היו כלל ידידותיים מיד אחרי קום המדינה, אך הם עלו די מהר על פסים קורקטיים, במיוחד לאחר שבריטניה הכירה רשמית בישראל באפריל 1950. אחד הביטויים לשיפור ביחסים היה ביקור נימוסין בקיץ 1954 של שלשת הפריגטות של חה"י – אח"י 'מזנק' ק-32, אח"י 'משגב' ק-30 ואח"י 'מבטח' ק-28 – במלטה, שהייתה אז עדיין תחת שלטון הממלכה המאוחדת. הביקור היה ראשון של אוניות חה"י בבסיס של הצי הבריטי בים התיכון – אותו צי שהסב לנו הרבה צער ויגון רק שנים ספורות קודם לכן, בתקופת ההעפלה שלפני קום המדינה. הביקור עבר בהצלחה, למעט אירוע מביך במהלכו הסבו כוחותינו (שלא בכוונה) סבל אישי למפקדו של הצי הבריטי בים התיכון באותה תקופה, האדמירל צי המפורסם (בתמונה) לואיס פרנסיס אלברט ויקטור ניקולס מאונטבטן, הרוזן מאונטבטן מבורמה הראשון, שלהלן יקרא בכינויו הלא פורמאלי והקצר לורד מאונטבטן². ומעשה שהיה כך היה.

הביקור במלטה היה במסגרת מבצע "תיכון" שבו ביקרו הפריגטות במספר נמלים בים התיכון. בעת שעגנו במלטה שהה גם לורד מאונטבטן במקום. לא הייתה זו מקריות – מפקדתו של הלורד שכנה במלטה. יתרה מזאת, הביקור היה תוצאה של הזמנה אישית של לורד מאונטבטן שניתנה לשלמה אראל, מפקד שייטת הפריגטות, בפגישה בין השניים ביוון פחות משנה קודם לכן. הפגישה הייתה בעת מבצע העזרה והחילוץ הנרחב בעקבות רעידת האדמה ההרסנית של 1953 בקפלוניה וההזמנה הייתה מחווה של תודה מצדו של לורד מאונטבטן על התרומה המשמעותית של חיל הים למאמצי ההצלה³.

כמקובל בביקור מהסוג הזה, הוזמן מפקד בסיס מלטה לביקור בפריגטת הדגל אח"י מבטח. שלא עפ"י הפרוטוקול, הוזמן גם לורד מאונטבטן לביקור נימוסין קצר והוא נענה בשמחה להזמנה. יחד עם ההודעה על קבלת ההזמנה הגיעה גם בקשה מיוחדת: הלורד מבקש במפורש שמטח ירי התותח לכבודו, המחויב לפי הפרוטוקול, יתבצע רק כאשר הסירה באמצעותו יעזוב תתרחק מרחק הגון מהפריגטה; זאת מאחר שמאז מלה"ע ירי תותחים מסב לכבוד הלורד כאב אוזניים בלתי נסבל.

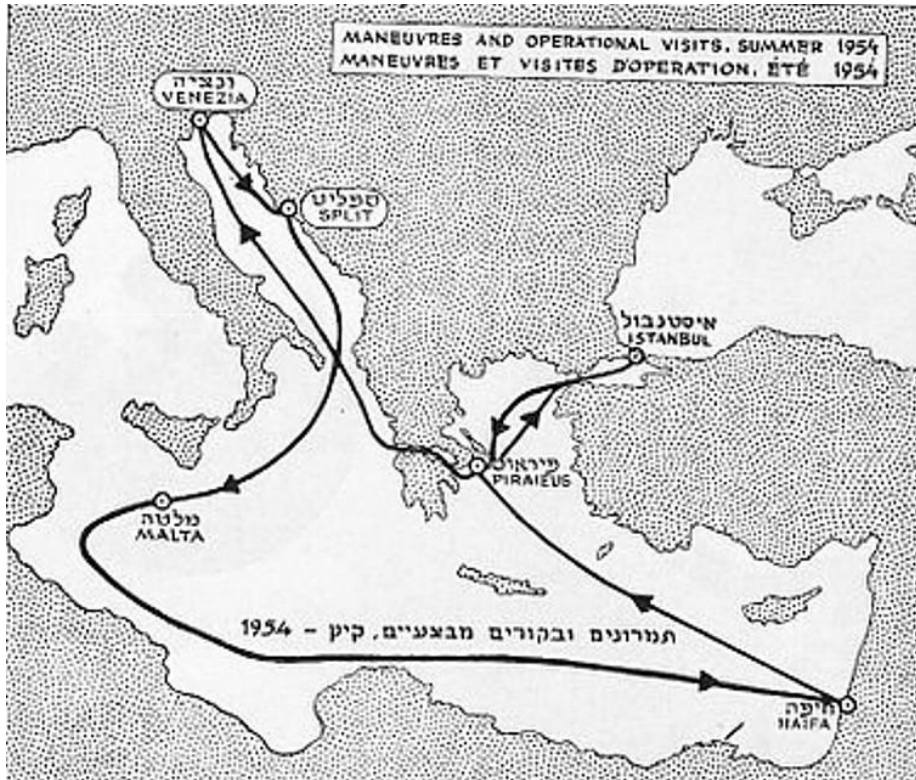
הבקשה תורגמה לתוכנית פעולה מיוחדת על פיה מפקד הפריגטה יורה ישירות מהגשר, בזמן המתאים, מתי לפתוח במטח. הגיע המועד, לורד מאונטבטן הגיע בסירתו לפריגטה והתארח על סיפונה ברוב כבוד והדר. בסיום הביקור, בעוד הוא עומד לרדת לסירתו ולהפליג לדרכו, לפתע בום! בום! בום! – התחיל מטח הכבוד ועם כל ירייה הלורד הסובל הלך והתכווץ מרוב כאב.

הבריטים לא הסתירו את זעמם, שאותו ניתן להבין. מה קרה? בירור קצר העלה שרס"ר התותחנים הורה על הפתיחה במטח לאחר שפירש בטעות תנועת ראש – התנועה המוכרת לסימון "אללה קדימה" – מצד קצין התותחנות שעמד בין הגשר והתותח... עכשיו, לך ותסביר לבריטים שקצין התותחנות הנ"ל סובל כרונית מ"טיקים" לא רצוניים בתנועות ראשו ורצה הגורל שאחד מהם התרחש ברגע שבו התרחש והובן בטעות כפי שהובן...

¹ יהודה היה קצין בפריגטה 'מזנק' ק-32

² לורד מאונטבטן היה מפקד הצי בים התיכון בשנים 54-1952; במסגרת תפקידו זה אף ביקר בישראל בקיץ 1952

³ ראה ספרו של שלמה אראל "לפניך הים", הפרק "רעש באיי יוון"

מבצע "תיכון",
20 ביוני עד 11
באוגוסט 1954 -
מסלול הפריגטות

תמונות של הפריגטות עוגנות במלטה במהלך מבצע 'תיכון' (מקור: שלמה ארון):

אח"י 'מבטח' ק-28

אח"י 'משגב' ק-30

אח"י 'מזנק' ק-32

מפגש קצינים ישראלים ובריטים במהלך הביקור במלטה (מסומן בחץ: יהודה בן-צור)

ביקור הפריגטות בוונציה בעת מבצע 'תיכון':

בתזמון תמוה מצד המארחים האיטלקים הגיעו במקביל לביקור בוונציה גם שתי אוניות הצי המצרי. הקריקטוריסט הנודע רענן לוריא, כתב העיתון 'במהנה' באותה עת שנספח לשייטת, ניצל את ההזדמנות וביקר באוניית הדגל המצרית כשהוא מתחזה לכתב אוסטרלי. כתבתו על הביקור פורסמה בעיתון.

מבקרים בכיכר סן מרקו במהלך השעות בוונציה
קיצוני משמאל: רענן לוריא, לצידו יהודה בן-צור

במהלך מבצע 'תיכון', כאשר הפריגטות ביקרו בספליט, נפגש יהודה בן צור שהיה קצין ב'מזנק' עם אביו של דוד "דדו" אלעזר, לבקשתו של האחרון. דדו התייתם מאימו בגיל צעיר ואביו התחתן שנית ונשאר עם משפחתו ביוגוסלביה. התמונה היא מזכרת מאותו מפגש

לורד מאונטבטן מבקר בישראל, תל-אביב יולי 1952